

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ,
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΥΠΟΔΟΜΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ**

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:

**ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ Ι.Ν.
ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΣΣΑΣ ΑΡΤΑΣ**

ΧΡΗΜ/ΣΗ:

**ΣΑΕΠ 530 ΗΠΕΙΡΟΥ
Κ.Α. 2017ΕΠ53000000**

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΜΑΙΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- A. ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
- B. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ
- Γ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
- Δ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
- Ε. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ

Το παρόν Τεύχος Τεχνικών Δεδομένων προσαρτάται στην Διακήρυξη του διαγωνισμού επιλογής αναδόχου για την εκπόνηση της μελέτης με τίτλο: **«Μελέτη αποκατάστασης του Βυζαντινού μνημείου Ι.Ν. Παρηγορήτισσας Άρτας»** και συνοδεύεται από **Παράρτημα Φωτογραφιών**.

A. ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

(άρθρο 45, παρ. 8.Α2, Ν.4412/2016)

A.1.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

A. 1.1 Γενικά

Η υπό ανάθεση Σύμβαση έχει ως αντικείμενο τη συνολική μελέτη αποκατάστασης του Ιερού Ναού της Παρηγορήτισσας στην Άρτα, ήτοι γεωτεχνική μελέτη, πλήρη τοπογραφική και αρχιτεκτονική αποτύπωση, πρόταση αποκατάστασης, στατική μελέτη και ηλεκτρομηχανολογική μελέτη.

Ο ναός βρίσκεται στο κέντρο της πόλης της Άρτας σε ευρύ ανοικτό χώρο ο οποίος περιλαμβάνει επιπλέον περιμετρικά κτίσματα που χρησιμοποιούνται ως εκθεσιακοί χώροι από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της ύστερης βυζαντινής περιόδου και του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Έχει υποστεί ζημιές που οφείλονται στην ιδιαιτερότητα της κατασκευής και της ιστορίας του, καθώς και στην γήρανση των υλικών. Απαιτούνται εργασίες στερέωσης, άρσης της επικινδυνότητας, γενικής αισθητικής αποκατάστασης, ηλεκτροφωτισμού προστασίας και πυρασφάλειας κλπ του μνημείου.

A.1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ - ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

Η εκκλησία της Παρηγορήτισσας αφιερωμένη στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, κατέχει εξέχουσα θέση στην ιστορία της βυζαντινής τέχνης. Το μνημείο στη σημερινή του μορφή κτίστηκε στα τέλη του 13ου αι. από τον Νικηφόρο Α' Κομνηνό Δούκα, τη σύζυγο του Άννα Παλαιολογίνα και το γιο τους Θωμά, που αναφέρονται σε επιγραφή πάνω από το υπέρθυρο της κεντρικής εισόδου του ναού.

Αντίθετα με άλλα μνημεία της Άρτας, η Παρηγορήτισσα δεν μνημονεύεται στις βυζαντινές πηγές. Οι παλαιότερες πληροφορίες που υπάρχουν για το ναό χρονολογούνται στην εποχή της τουρκοκρατίας. Γύρω στα 1530 το ναό επισκέφθηκε ο πατριάρχης

Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίας Α' (1522-1545) και έκανε εδώ αγιασμό. Το 1558, πιθανώς με φροντίδα των μοναχών της Κάτω Παναγιάς, έγιναν οι τοιχογραφίες στο ιερό του ναού από το μοναχό Ανανία, ενώ το 17ο αι. έγιναν και οι τοιχογραφίες του κυρίως ναού στη θέση της ορθομαρμάρωσης που έφερε αρχικά ο κυρίως ναός. Είναι βέβαιο ότι η εκκλησία της Παρηγορήτισσας δεν έγινε τζαμί και ότι εξακολουθούσε να βρίσκεται σε λειτουργία έως και το 1821. Την εποχή αυτή, κάτω από την πίεση των γεγονότων της επανάστασης, η εκκλησία (λόγω του ύψους και της θέσης της) μετατράπηκε από τους Τούρκους σε προμαχώνα. Με το μνημείο ασχολήθηκε εκτενέστατα ο Α. Κ. Ορλάνδος, αρχικά το 1919 και αργότερα το 1963.

Το καθολικό εξωτερικά. Η Παρηγορήτισσα, καθολικό παλαιότερα μεγάλου μοναστηριού, παρουσιάζει εξωτερικά τη μορφή ογκώδους κύβου, με πέντε ψηλές τρίπλευρες αψίδες που εξέχουν ανατολικά και πέντε τρούλους στη στέγη. Οι εξωτερικές όψεις του ναού διαρθρώνονται σε τρεις καθ' ύψος ζώνες, από τις οποίες η πρώτη, ύψους 5 μ. περίπου, είναι κτισμένη χωρίς επιμέλεια, με μικρούς σχετικά λίθους, ανάμεσα στους οποίους παρεμβάλλονται ακανόνιστα πλίνθοι. Στη δυτική, τη νότια και τη βόρεια πλευρά του ναού δώδεκα παραστάδες, οι οποίες κατά τον Α. Ορλάνδο, οι παραστάδες κατασκευάστηκαν για τη στήριξη των ζευκτών της στέγης της στοάς που πρέπει να υπήρχε στο κάτω μέρος του μνημείου και η οποία στηριζόταν σε ξύλινους κίονες και περιέβαλλε το ναό από τις τρεις πλευρές. Οι δύο άλλες ζώνες είναι κτισμένες με πλινθοπερίκλειστο σύστημα και διακόπτονται η καθεμιά από δεκατρία τοξωτά δίλοβα παράθυρα, που διακοσμούνται με πλίνθινα τόξα και οδοντωτές ταινίες. Ο ναός είχε πέντε εισόδους, μία στη δυτική και από δύο στη βόρεια και τη νότια πλευρά. Από αυτές σήμερα παραμένουν ανοικτές μόνον η δυτική και μία στη βόρεια πλευρά.

Η πρώτη φάση. Σύμφωνα με τον καθηγητή Γ. Βελένη στην ίδια θέση αρχικά υπήρχε μια μικρότερων διαστάσεων εκκλησία, κτισμένη στον τύπο του σύνθετου σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού, όπως και η Παντάνασσα στη Φιλιπιάδα, σε μικρότερη όμως κλίμακα, άποψη που επιβεβαιώθηκε από τις ανασκαφικές εργασίες. Ο αρχικός ναός σώζεται σε αρκετό ύψος, όπως μπορεί κανείς να διακρίνει στη βόρεια και τη δυτική πλευρά, όπου μετά την καθαίρεση των κονιαμάτων είναι εμφανής η τοιχοποιία του και ο κεραμοπλαστικός διάκοσμος. Στη βόρεια πλευρά είναι επίσης εμφανής η μερική καταστροφή της τοιχοποιίας για την πάκτωση των προβόλων που στηρίζουν εσωτερικά τους κίονες που τοποθετήθηκαν σε δεύτερη φάση. Ο αρχικός αυτός ναός θα πρέπει να

χρονολογηθεί στα μέσα του 13ου αι. και πιθανώς συσχετίζεται με τον Μιχαήλ Β' Κομνηνό Δούκα.

Η στέγη. Ο ναός στεγάζεται στο κέντρο με ένα μεγάλο δωδεκάπλευρο τρούλο και τέσσερις μικρότερους στις γωνίες της στέγης. Τα γείσα των τρούλων διαμορφώνονταν αρχικά με σειρά τόξων, όπως τα γείσα αντίστοιχων ναών της Κωνσταντινούπολης ή της Θεσσαλονίκης, αλλά για λόγους απλούστευσης σε κάποια επισκευή του ναού καταργήθηκαν. Στο κέντρο της δυτικής πλευράς του ναού εξέχει κωνική στέγη που εδράζεται σε οκτώ κιονίσκους. Πρόκειται για έναν ουρανίσκο, ο οποίος δεν συναντάται συχνά σε βυζαντινούς ναούς και η ύπαρξη του εδώ παραμένει αδιευκρίνιστη. Κατά μία άποψη, ο ουρανίσκος χρησίμευε ως κωδωνοστάσιο της μονής.

Το καθολικό εσωτερικά. Η είσοδος στο ναό γίνεται από τη δυτική πλευρά, όπου μια ημικυκλική σκάλα οδηγεί στο νάρθηκα και αντιστοιχεί σε ολόκληρο το μήκος της δυτικής πλευράς του ναού (20,28 μ). Η στέγαση του νάρθηκα γίνεται με τέσσερα σταυροθόλια και ένα φουρνικό στο κέντρο. Ο κυρίως ναός έχει τετράγωνη κάτοψη και πυργοειδή μορφή. Έχει διαστάσεις 9,15x 9,20 μ. και καταλήγει ανατολικά σε τρεις τρίπλευρες αψίδες, από τις οποίες η μεσαία είναι ψηλότερη. Ο κυρίως ναός της Παρηγορήτισσας παρουσιάζει τη διάταξη των οκταγωνικών ναών στο ισόγειο και των σταυροειδών εγγεγραμμένων ναών στον όροφο. Το χαρακτηριστικό του είναι το πρωτότυπο σύστημα στήριξης του τρούλου. Τον κεντρικό χώρο του κυρίως ναού καλύπτει ο μεγάλος τρούλος, που στηρίζεται στο ισόγειο σε οκτώ παραστάδες (οι οποίες εξέχουν από τους πλευρικούς τοίχους του ναού) και στους δύο τοίχους που χωρίζουν το ιερό σε τρία μέρη. Πάνω στις παραστάδες πατούν κίονες σε δύο σειρές, οι οποίοι όσο ανεβαίνουν ψηλότερα εξέχουν στο εσωτερικό του ναού (εκφορικό σύστημα). Έτσι, μειώνεται η διάμετρος του τρούλου, η οποία φθάνει τα 5,80 μ. (κανονικά θα έπρεπε να ήταν 9 μ.) και ο κυρίως ναός μένει ελεύθερος από στηρίγματα. Οι κίονες φαίνεται ότι παρουσίασαν πρόβλημα πολύ νωρίς, αφού οι περισσότεροι ράγισαν, με αποτέλεσμα να κινδυνεύσει η στατική επάρκεια του ναού. Για το λόγο αυτό οι παραστάδες ενισχύθηκαν και έτσι σήμερα δεν έχουν τις ίδιες διαστάσεις.

Τα παρεκκλήσια. Τα πλάγια ανοίγματα οδηγούν στα παρεκκλήσια των Ταξιαρχών και του αγίου Ιωάννη Προδρόμου, από τα οποία το δεύτερο δεν είναι σήμερα επισκέψιμο. Τα παρεκκλήσια έχουν διαστάσεις 12,50x4,65 μ. και καταλήγουν εξωτερικά σε τρίπλευρες αψίδες. Πάνω από το νάρθηκα και τα παρεκκλήσια υπάρχει συνεχόμενος γυναικωνίτης, που καταλήγει στην ανατολική πλευρά σε δύο κόγχες. Η στέγαση του γυναικωνίτη γίνεται με

τους τέσσερις τρουλίσκους στα άκρα, ενώ στον υπόλοιπο χώρο εναλλάσσονται σταυροθόλια με φουρνικά. Ο γυναικωνίτης περιβάλλει τον κυρίως ναό από τις τρεις πλευρές του.

Ο εξωτερικός διάκοσμος. Η εκκλησία της Παρηγορήτισσας φέρει κεραμοπλαστικό διάκοσμο με ενδιαφέροντα διακοσμητικά θέματα, τα οποία περιορίζονται κυρίως στην ανατολική πλευρά. Η πλευρά αυτή διαρθρώνεται από πολλά επίπεδα, που διαμορφώνουν οι πέντε ανισοϋψείς αψίδες του ιερού, των παραβημάτων και των παρεκκλησίων, οι οποίες διακοσμούνται επίσης με μικρές κόγχες και αψιδώματα.

Ο γλυπτός διάκοσμος. Ο γλυπτός διάκοσμος του μνημείου παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για την πολυμορφία και την πρωτοτυπία του. Τμήμα του αποτελούν οι μαρμάρινοι αρράβδωτοι κίονες που πατούν πάνω στους οριζόντιους προβόλους και διακοσμούν σε δύο σειρές καθ' ύψος το κτίριο. Η ανομοιομορφία τους μαρτυρεί ότι δεν έγιναν ειδικά για να χρησιμοποιηθούν στην Παρηγορήτισσα, αλλά προέρχονται από παλαιότερα κτίρια της Αμβρακίας ή της Νικόπολης. Διακοσμημένα είναι επίσης και τα τόξα των καμάρων που βαστάζουν τον τρούλο. Δυτικές επιδράσεις χαρακτηρίζουν τα κιονόκρανα των κιονίσκων του ουρανίσκου, καθώς και τα κιονόκρανα των κιόνων που φέρουν τα εσωτερικά παράθυρα του γυναικωνίτη. Ο ναός είχε αρχικά μαρμάρινο τέμπλο, που καταστράφηκε κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας.

Το δάπεδο. Το δάπεδο του κυρίως ναού ήταν αρχικά στρωμένο με μαρμάρινες πλάκες που έχουν καταστραφεί και σήμερα σώζονται λιγοστά δείγματα στις παρυφές των πλευρικών τοίχων. Στη διάρκεια της τουρκοκρατίας το δάπεδο αντικαταστάθηκε με άλλο και τότε τοποθετήθηκε το κεντρικό ομφάλιο με την παράσταση του δικέφαλου αετού. Το σημερινό δάπεδο είναι νεότερο και έγινε κατά τη διάρκεια των αναστηλωτικών εργασιών που έκανε ο Α. Ορλάνδος στο μνημείο και στο οποίο διατήρησε το ίδιο ομφάλιο.

Η ορθομαρμάρωση. Οι τοίχοι του κυρίως ναού, τουλάχιστον έως το ύψος του γυναικωνίτη, ήταν αρχικά επενδεδυμένοι με ορθομαρμάρωση. Ζεύξεις από λευκό μάρμαρο, διακοσμημένες με πολύπλοκο αστράγαλο, φέρουν οι πολύχρωμες μαρμάρινες πλάκες που υπάρχουν σε δύο παράλληλες σειρές πάνω από το υπέρθυρο της κεντρικής εισόδου.

Το υπέρθυρο. Το υπέρθυρο πάνω από τη δυτική είσοδο του κυρίως ναού διακοσμείται με μεγάλο τόξο, που αποτελούνταν από έντεκα μαρμάρινες πλάκες με

ανάγλυφο διάκοσμο, από τις οποίες σώζεται το μεγαλύτερο μέρος (επτά πλάκες). στα κενά του οποίου διαρθρώνεται η κτητορική επιγραφή.

Σύμφωνα με την ανάγνωση του Α. Ορλάνδου, η επιγραφή έχει ως εξής:

ΚΟΜΝΗΝΟΔΟΥΚΑΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΝΙΚΗΦΩΡΟΣ

ΑΝΝΑ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΟΜΝΗΝΟΔΟΥΚΑΙΝΑ

ΚΟΜΝΗΝΟΒΛΑΣΤΟΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΘΩΜΑΣ ΜΕΓΑΣ

ΚΟΜΝΗΝΟΙ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΥΤΑΝΑΚΤΕΣ ή *ΚΟΜΝΗΝΟΝ ΚΛΑΔΟΣ ΑΓΓΕΛΩΝΥΜΩΝ*

Με βάση τα ονόματα που αναφέρει η επιγραφή, ο Α. Ορλάνδος χρονολόγησε την ανέγερση του ναού ανάμεσα στα 1283 και 1290 ενώ ο D. Nicol διατύπωσε την άποψη ότι η εκκλησία της Παρηγορήτισσας κτίστηκε ανάμεσα στα έτη 1294 και 1296. Πάντως, οι εργασίες που έγιναν από τον Νικηφόρο, τη σύζυγο του Άννα και το γιο τους Θωμά αφορούν τη δεύτερη φάση της Παρηγορήτισσας, και συγκεκριμένα την υπερύψωση του ναού, την προσθήκη των παρεκκλησίων, που πλαισιώνουν το ναό σε σχήμα Π, και φυσικά τον πολυτελή διάκοσμο του ναού.

Η Παρηγορήτισσα αντιπροσωπεύει την επαρχιακή βυζαντινή τέχνη. Οι τεχνίτες που εργάστηκαν σε αυτή είχαν ως πρότυπο ανάλογα μεγαλοπρεπή έργα της Κωνσταντινούπολης και της Θεσσαλονίκης, ενώ παράλληλα είχαν δεχθεί επιδράσεις από την τοπική παράδοση και την τέχνη της Δύσης.

Τα ψηφιδωτά. Εκτός από το γλυπτό διάκοσμο και την ορθομαρμάρωση, ο ναός έφερε επίσης και ψηφιδωτά, που διακοσμούσαν τον τρούλο, την ανατολική και τη νότια καμάρα της στέγης και τα οποία έχουν υποστεί σημαντικές φθορές. Τα ψηφιδωτά είχαν δεχθεί το 1864/5 πολλές συμπληρώσεις και επιζωγραφήσεις, που απομακρύνθηκαν κατά τη διάρκεια συντήρησής τους. Τα ψηφιδωτά της Παρηγορήτισσας χαρακτηρίζονται για την πολυχρωμία και τους τολμηρούς χρωματικούς συνδυασμούς. Τα ψηφιδωτά χρονολογούνται στα τέλη του 13ου αι. και είναι σύγχρονα με τη δεύτερη φάση του ναού.

Οι τοιχογραφίες. Στο ιερό και στους τοίχους του ισογείου του κυρίως ναού υπάρχουν σήμερα τοιχογραφίες, οι οποίες έγιναν σε διαφορετικές εποχές, μετά την καταστροφή της ορθομαρμάρωσης που διακοσμούσε αρχικά το ναό. Οι τοιχογραφίες του ιερού περιορίζονται σε τμήμα της ημικυλινδρικής αψίδας και χρονολογούνται το 1558. Οι τοιχογραφίες του κυρίως ναού της Παρηγορήτισσας θα πρέπει να χρονολογηθούν στο δεύτερο μισό του 17ου αι. Στο εσωτερικό του βορείου παρεκκλησίου υπάρχουν

σπαράγματα τοιχογραφιών που χρονολογούνται στα τέλη του 14ου-αρχές 15ου αι. και είναι η παλαιότερη τοιχογραφία στην Παρηγορήτισσα.

A.1.3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

A., K.,Ορλάνδος, *Η Παρηγορήτισσα της Αρτης*. Αθήναι, 1963.

N. K. Μουτσόπουλος, *Οι βυζαντινές εκκλησίες της Άρτας*, Θεσσαλονίκη, 2002.

B. Παπαδοπούλου, *Η Βυζαντινή Άρτα και τα μνημεία της*, Αθήνα 2002.

A.2 ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Το 1865 έγιναν εκτεταμένες εργασίες στο ναό και συμπληρώσεις στα ψηφιδωτά και στην κτητορική επιγραφή. Ωστόσο, η σημερινή μορφή του μνημείου είναι κυρίως αποτέλεσμα των αναστηλωτικών εργασιών που έκανε ο Α. Ορλάνδος τη δεκαετία του 1960. Το 2009 έγιναν εργασίες στερέωσης του μνημείου από την Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων του ΥΠΠΟΑ, που περιλάμβανανπερίδεση του μνημείου,υποστύλωση των τόξων του νάρθηκα με μεταλλικά ικριώματακαι τοποθέτηση ξύλινων και μεταλλικών ελκυστήρων. Οι εργασίες αυτές είχαν προσωρινή μορφή ωστόσο διατηρούνται στη θέση τους ακόμα και σήμερα.

A.3 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Οι ιδιαίτερες συνθήκες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την εκπόνηση της μελέτης και τον σχεδιασμό υλοποίηση του έργου, με κύριο στόχο την προστασία του μνημείου είναι οι παρακάτω:

- α) η σεισμικότητα της περιοχής,
- β) η υφιστάμενη μεταλλική προσωρινή υποστύλωση του αναπτύγματος και η περίδεση
- γ) τα δεδομένα της Γεωτεχνικής μελέτης που θα εκπονηθεί
- δ) οι φθορές που έχει υποστεί το μνημείο από τις κατά καιρούς παρεμβάσεις
- ε) το δεδομένο ότι το κτήριο έχει περιστασιακή χρήση ως ναός.

B. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ

(άρθρο 45, παρ. 8.A1, Ν.4412/2016)

Στόχος της προς ανάθεση Σύμβασης είναι η εκπόνηση πλήρους μελέτης για την στερέωση και αποκατάσταση του Ιερού Ναού Παναγίας Παρηγορητίσσης προκειμένου να επιτευχθεί η βέλτιστη συμπεριφορά του στατικού φορέα του μνημείου στο πλαίσιο αποκατάστασης του καθώς και η αισθητική του αποκατάσταση.

Πρόκειται για βυζαντινό ναό που βρίσκεται εντός του αστικού ιστού της πόλης και μάλιστα στο κέντρο της πόλης. Η κατασκευή του ναού ανάγεται στα τέλη του 13ου αιώνα και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα βυζαντινά μνημεία της Ηπείρου, αλλά και ολόκληρου του Ελλαδικού χώρου λόγω της τυπολογικής πρωτοτυπίας που παρουσιάζει. Σήμερα το μνημείο αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα στο σύνολό του και χρήζει άμεσης εκτέλεσης ενός συνολικού έργου αποκατάστασης για την επίλυση των σύνθετων προβλημάτων που αντιμετωπίζει που σχετίζονται με τα αρχιτεκτονικά στοιχεία του ναού – μνημείου και με την εξασφάλιση της στατικής του επάρκειας. Έχουν παρατηρηθεί αποκλίσεις κιόνων από την κατακόρυφο, ρηγματώσεις σε φέροντα δομικά στοιχεία, φθορές και απώλεια υλικού στον κεραμοπλαστικό διάκοσμο των όψεων, ανάπτυξη βλάστησης στις επιφάνειες των όψεων, αποσάθρωση ξύλινων στοιχείων, χαλάρωση μεταλλικών ελκυστήρων που τοποθετήθηκαν στα πλαίσια προηγούμενων εργασιών συντήρησης του μνημείου και μορφολογική αλλοίωση βασικών αρχιτεκτονικών του στοιχείων. Οπότε είναι επιτακτική η ανάγκη εκπόνησης μιας συνολικής μελέτης αποκατάστασης του μνημείου.

Δεδομένου ότι πρόκειται για το σημαντικότερο μνημείο του 13ου αιώνα στην Άρτα κατασκευασμένο σε δύο φάσεις από τις πλέον προβεβλημένες προσωπικότητες του Δεσποτάτου της Ηπείρου, είναι σημαντική και η αισθητική αποκατάσταση του, απομακρύνοντας τα πρόσθετα μεταλλικά ικριώματα υποστήλωσης των τόξων και τις περιδέσεις (επέμβαση ΔΑΒΜΜ) και επαναφέροντας τη μορφή του ναού στο εσωτερικό και εξωτερικό, όπως ήταν στην τελευταία ιστορική του φάση. Κατά την μελέτη θα πρέπει να ξεχωριστούν οι παλαιότερες φάσεις και οι επεμβάσεις στον φορέα του.

Οι προτάσεις αποκατάστασης θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους παλαιότερες επεμβάσεις (Ορλάνδου) διατηρώντας τις ή μη και να συμβάλλουν:

- στην αποκατάσταση της αισθητικής και καλλιτεχνικής του αξίας και στην ανάδειξη των παλαιότερων ιστορικών φάσεων.
- στην αποκατάσταση της στατικής επάρκειας του μνημείου,

- στη διατήρηση της λειτουργικότητας του μνημείου ως μουσειακού χώρου και περιστασιακά ως χώρου λατρείας.

Με την προτεινόμενες επεμβάσεις το μνημείο θα αναδεικνύεται με τρόπο άρτιο και τεχνικά αποδεκτό, αισθητικά και μορφολογικά, χωρίς να θίγεται ο μνημειακός του χαρακτήρας.

Η Περιφέρεια Ηπείρου ανταποκρίθηκε στο αίτημα χρηματοδότησης για την εκπόνηση μελέτης αποκατάστασης του μνημείου, σύμφωνα και με την υπ' αριθμ. 57609/6682/21-06-2017 απόφαση έγκρισης διάθεσης πίστωσης και ορισμού αποφαινόμενων οργάνων. Η μελέτη θα χρηματοδοτηθεί από πιστώσεις του έργου της ΣΑΕΠ 530 Ηπείρου με Κ.Α. 2017ΕΠ53000000 «Συντήρηση – αποκατάσταση μνημείων Περιφέρειας Ηπείρου 2017-2019 με υποέργο «Μελέτη αποκατάστασης του βυζαντινού μνημείου Ι.Ν. Παρηγορήτισσας Άρτας». Ορίζεται προϊσταμένη αρχή η Δ/ση Τεχνικών Έργων της Περιφέρειας Ηπείρου και Διευθύνουσα Υπηρεσία το Τμήμα Δομών Περιβάλλοντος της ως άνω Υπηρεσίας.

Γ. ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.

Δεν υπάρχουν σύγχρονες μελέτες αποτύπωσης πέραν των σχεδίων που έχουν δημοσιευτεί από τον Α. Κ. Ορλάνδο από την δεκαετία του 1920. Η μελέτη προσωρινής στερέωσης βρίσκεται στο αρχείο της ΔΑΒΜΜ/ΥΠΠΟΑ.

Δ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ο ναός είναι χαρακτηρισμένο μνημείο και οι φάσεις (προμελέτη, οριστική, μελέτη εφαρμογής) των επιμέρους μελετών (τοπογραφική αποτύπωση, αρχιτεκτονική, στατική, η/μ) που θα εκπονηθούν θα πρέπει να εισαχθούν στο αρμόδιο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο του ΥΠΠΟΑ για την κατά το νόμο γνωμοδότηση και έγκρισή τους.

Η μελέτη αποκατάστασης του ναού θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

Δ.1. ΠΡΟΜΕΛΕΤΗ

Οι απαιτούμενες μελέτες που πρέπει να συνταχθούν στο στάδιο αυτό είναι:

Τοπογραφική μελέτη

Στην Τοπογραφική μελέτη θα περιλαμβάνονται πλήρης γεωμετρική αποτύπωση του μνημείου εσωτερικά και εξωτερικά, καθώς και του περιβάλλοντος χώρου,

φωτογραμμετρική και συμβατική με χρήση Total Station και χρήση εναερίων μέσων και πλοτάρισμα των σημείων για χρήση της αρχιτεκτονικής αποτύπωσης.

Παραδοτέα: Εξαρτημένο τοπογραφικό, φωτογραμμετρική αποτύπωση των όψεων εσωτερικά και εξωτερικά σε συνεργασία με τον Αρχιτέκτονα. Θα περιλαμβάνονται δε κατ' ελάχιστον:

- ΓΕΝΙΚΟ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1:100
- ΣΧΕΔΙΟ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ 1:100
ΚΤΗΡΙΟΥ
- ΦΩΤΟΓΡΑΜΜΕΤΡΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ Όψεων

Αρχιτεκτονική μελέτη

Το περιεχόμενο της αρχιτεκτονικής μελέτης για το στάδιο της Προμελέτης θα περιλαμβάνει την αρχιτεκτονική αποτύπωση, ανάλυση και τεκμηρίωση της υπάρχουσας κατάστασης του μνημείου και τις βασικές προτάσεις και λύσεις για την αποκατάσταση του, με κριτήριο τη διάσωση της μορφής του και στο μέγιστο βαθμό την υλική υπόσταση του.

Στην Αρχιτεκτονική Προμελέτη θα περιλαμβάνονται:

1) Πλήρης Γεωμετρική Αποτύπωση του μνημείου σε συνεργασία με τον Τοπογράφο με καταγραφή, εκτός των άλλων, όλων των ιδιαίτερων και σημαντικών μορφολογικών χαρακτηριστικών, ενδεχόμενων παραμορφώσεων του κελύφους και του σύνθετου εσωτερικού συστήματος του φορέα στήριξης του τρούλου. Θα περιλαμβάνει τη γενική διάταξη του μνημείου στον χώρο της μονής σε κλίμακα 1:100, σειρά γενικών σχεδίων αποτύπωσης σε κλίμακα 1:50, κατόψεις όλων των σταθμών (δαπέδου, υπερώου, τύμπανων τρούλου - τρουλίσκων και συνολικά της στέγης), τις απαραίτητες τομές (τουλάχιστον δώδεκα) και όλες τις όψεις.

Στα σχέδια αυτά θα υπάρχουν αναλυτικές και γενικές διαστάσεις, χαρακτηρισμός υλικών και κατασκευών, όπως π.χ. η διάταξη και τα υλικά των δαπέδων. Επιπλέον των παραπάνω θα πρέπει να εκπονηθεί τρισδιάστατη αξονομετρική απόδοση εσωτερικά και εξωτερικά του μνημείου καθώς και της διάταξης των θηκών - διαδρομών μέσα στις τοιχοποιίες των αφανών και εμφανών ξύλινων ελκυστήρων που διέθετε το κτίριο.

Η αναλυτική γεωμετρική αποτύπωση θα περιλαμβάνει ακόμη, σειρά σχεδίων λεπτομερειών σε κατάλληλες κλίμακες από 1:10 έως 1:5. Στα σχέδια λεπτομερειών θα

πρέπει να υπάρχουν αναλυτικές διαστάσεις των οικοδομικών στοιχείων καθώς και χαρακτηρισμός των οικοδομικών υλικών.

Θα περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον τα πιο κάτω στοιχεία:

- ΚΑΤΟΨΕΙΣ ΚΤΙΡΙΟΥ (ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ) 1:50
- ΤΟΜΕΣ (ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ 12) 1:50
- ΟΨΕΙΣ 1:50
- ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΞΥΛΙΝΩΝ ΕΛΚΥΣΤΗΡΩΝ (ΤΟΙΧΟΠΟΙΗΣ ΕΞΩΡΑΧΙΑ ΑΨΙΔΩΝ ΥΠΕΡΩΟΥ) 1:100
- ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ 1:10, 1:5

2) Τεύχος Αρχιτεκτονικής - Αρχαιολογικής τεκμηρίωσης του μνημείου που θα περιλαμβάνει τα παρακάτω κεφάλαια:

α) Σχέση του ιστορικού κτιρίου με την ευρύτερη περιοχή του

Μελέτη της ιστορικής εξέλιξης της ευρύτερης περιοχής του κτιρίου. Συλλογή παλαιών χαρτών και φωτογραφιών καθώς και βιβλιογραφική έρευνα. Τα στοιχεία θα συνοδεύονται με βιβλιογραφική έρευνα, περιγραφές και φωτογραφική τεκμηρίωση με τυχόν φωτογραφίες αρχείου.

β) Ιστορική ανάλυση του κτιρίου

Ιστορική έρευνα και συλλογή στοιχείων. Αναφορά στο καθεστώς προστασίας (δηλαδή από ποιόν ή ποιους φορείς είναι κηρυγμένο το μνημείο και με ποιες αποφάσεις και ΦΕΚ). Περιγραφή των διαφόρων χρήσεων που έχει φιλοξενήσει το κτίριο και τις αλλαγές που έχει υποστεί από την κατασκευή του έως σήμερα.

γ) Σχεδιαστική απεικόνιση των οικοδομικών φάσεων και σχέδια πιθανής αναπαράστασης της αρχικής μορφής.

Τα στοιχεία θα συνοδεύονται με βιβλιογραφική έρευνα, περιγραφές από γραπτές ή προφορικές πηγές και φωτογραφική τεκμηρίωση με τυχόν φωτογραφίες αρχείου. Στο κεφάλαιο αυτό πρέπει να γίνεται αναφορά στα αντίστοιχα κεφάλαια της στατικής μελέτης και να συμπληρώνεται με τα συμπεράσματα της.

δ) Ιστορικό επεμβάσεων αποκατάστασης

Συλλογή στοιχείων - καταγραφή και απεικόνιση, στα σχέδια αποτύπωσης της υπάρχουσας κατάστασης, όλων των επεμβάσεων που έχουν γίνει κατά το παρελθόν, με προσκόμιση στοιχείων από τη βιβλιογραφία και την έρευνα Αρχείου.

ε) Ανάλυση των τυπολογικών και μορφολογικών στοιχείων του κτιρίου

Περιγραφή της τυπολογικής διάρθρωσης του κτιρίου. Συγκριτική ανάλυση με αντίστοιχης τυπολογίας κτίρια, της ίδιας ιστορικής περιόδου. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να συλλέγουν είτε από βιβλιογραφική έρευνα είτε από έρευνα πεδίου. Για την πληρέστερη τεκμηρίωση των κατασκευαστικών φάσεων του μνημείου και την αποσαφήνιση των υλικών δόμησης του (κυρίως λίθων, πλίνθων και κονιαμάτων) θα γίνουν διερευνητικές εργασίες με ευθύνη του πολιτικού μηχανικού. Για την πληρέστερη τεκμηρίωση των κατασκευαστικών φάσεων του μνημείου και την αποσαφήνιση των υλικών δόμησης του (κυρίως λίθων, πλίνθων και κονιαμάτων), προβλέπεται η δυνατότητα λήψης έως 7 δοκιμών, από κατάλληλα επιλεγμένες θέσεις, κατόπιν εγκρίσεως της Υπηρεσίας με μη καταστρεπτικές μεθόδους (διερευνήσεις με ενδοσκόπιο κλπ.)

Περιγραφή των μορφολογικών χαρακτηριστικών του κτιρίου. Συγκριτική ανάλυση με αντίστοιχης μορφολογίας κτίρια. Σχεδιαστική απεικόνιση και φωτογραφική τεκμηρίωση.

στ) Περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης του μνημείου - Ανάλυση της παθολογίας του κτηρίου

Καταγραφή στο σχεδιαστικό υπόβαθρο της αποτύπωσης, σε κλίμακα 1:50, των φθορών και ζημιών (βλαβών) του κτηρίου σε συνδυασμό με φωτογραφική τεκμηρίωση αυτών. Αναλυτική τεχνική περιγραφή, στην οποία θα διαπιστώνονται τα αίτια των φθορών και των αλλοιώσεων που χαρακτηρίζουν τη σημερινή κατάσταση του καθώς και συνολική αποτίμηση της σημερινής κατάστασης διατήρησης του, των αξιόλογων προς διατήρηση στοιχείων καθώς και των σημαντικών χαρακτηριστικών του κτηρίου, που πρέπει να αναδειχθούν κατά την πρόταση αποκατάστασης.

Στο κεφάλαιο αυτό πρέπει να γίνεται αναφορά στα αντίστοιχα κεφάλαια της στατικής μελέτης και να συμπληρώνεται με τα συμπεράσματα της.

3) Διατύπωση πρότασης

α) Σύνταξη γενικής τεχνικής περιγραφής, που θα διατυπώνονται ειδικότερα οι βασικές αρχές των προτεινόμενων επεμβάσεων, η φιλοσοφία των επεμβάσεων και θα περιγράφονται γενικά οι προτεινόμενες εργασίες, οι οποίες κατά την άποψη των μελετητών πρέπει να πραγματοποιηθούν για την αποκατάσταση του κτηρίου.

Οι προτάσεις θα αφορούν στη συντήρηση, αποκατάσταση και ανάδειξη των σημαντικών τυπολογικών, μορφολογικών και κατασκευαστικών στοιχείων του κτιρίου. Στο κείμενο αυτό θα τεκμηριώνεται επίσης και με ποιο τρόπο οι προτεινόμενες προτάσεις στατικής ενίσχυσης εντάσσονται στην υφιστάμενη δομή του ιστορικού κτιρίου, χωρίς να αλλοιώνουν τα αρχιτεκτονικά του χαρακτηριστικά.

β) Εκπόνηση προσχεδίων αρχιτεκτονικής λύσης, στα οποία θα περιλαμβάνονται όλες οι κατόψεις και όψεις, όπως και οι απαραίτητες τομές του έργου, σε κλίμακα 1:100, στα οποία θα επισημαίνονται με χρώμα ή με άλλη γραφίστικη απόδοση, τα τμήματα, οι περιοχές ή τα οικοδομικά στοιχεία τα οποία τυχόν καθαιρούνται, και με άλλο συμβολισμό τα στοιχεία εκείνα τα οποία προστίθενται, οι πιθανές διανοίξεις ανοιγμάτων ή/και ανακατασκευές.

Στατική μελέτη

Το περιεχόμενο της στατικής μελέτης για το στάδιο της Προμελέτης θα περιλαμβάνει:

- 1. Ερευνητικές εργασίες στις λιθοδομές του μνημείου,** ήτοι πυρηνοληψία με φορητό δειγματολήπτη έως Φ100mm σε επιλεγμένες θέσεις στις λιθοδομές, με τη σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων. Μεμονωμένες δειγματοληψίες κονιάματος και λιθοπλίνθων σε περίπτωση που κριθεί απαραίτητο, σε ενδεδειγμένες θέσεις, με τη σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων. Εκτίμηση της χημικής και ορυκτολογικής σύστασης των λιθοπλίνθων και του κονιάματος από τα οποία δομείται ο Ναός. Εργαστηριακός προσδιορισμός των φυσικών και μηχανικών χαρακτηριστικών τους που υπεισέρχονται στους στατικούς υπολογισμούς (κατ' ελάχιστον φαινόμενη πυκνότητα, αντοχή σε μονοαξονική θλίψη και μέτρο ελαστικότητας).
- 2. Ερευνητικές εργασίες στη θεμελίωση του μνημείου.** Σε θέσεις που θα επιλεγούν από το μελετητή και με τη σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων, θα διανοιχθούν με χρήση μικρού σκαπτικού μηχανήματος ή και χειρωνακτικά σε περίπτωση που αυτό απαιτηθεί, τέσσερα φρέατα πλησίον των εξωτερικών λιθοδομών του Ναού μέχρι αποκάλυψης της θεμελίωσης. Εκτιμάται ότι τα φρέατα δεν θα υπερβαίνουν το βάθος των 2m. Σκοπός των φρεατίων είναι η διαπίστωση του τρόπου και βάθους θεμελίωσης του Ναού (στατική

αποτύπωση θεμελίωσης). Από τα διανοιγμένα ορύγματα θα γίνει μακροσκοπικά εκτίμηση του υλικού υποβάθρου θεμελίωσης του Ναού. Θα συλλεγούν στοιχεία γεωτεχνικών ερευνών που έχουν συνταχθεί σε έργα πλησίον του Ναού και θα αξιολογηθούν για την προσομοίωση του υποβάθρου θεμελίωσης της στατικής μελέτης. Σε περίπτωση που από το στατικό μελετητή κριθεί απαραίτητο, θα γίνουν από τα ορύγματα, με τη σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων, περιορισμένες δειγματοληψίες υλικού υποβάθρου θεμελίωσης και εργαστηριακός προσδιορισμός των αναγκαίων σταθερών (φυσικών και μηχανικών χαρακτηριστικών) που υπεισέρχονται στους στατικούς υπολογισμούς.

3. **Στατική αποτύπωση του μνημείου**, καταγραφή φθορών και ζημιών, αποτύπωση φέροντος οργανισμού συμπεριλαμβανομένων των υλικών δόμησης του φορέα, εκτίμηση φέρουσας αντοχής λιθοδομών.
4. **Σύνταξη πινακίου παραδοχών στατικής μελέτης**, φορτία (στατικά και αδρανειακά), συνδυασμοί φόρτισης, χαρακτηριστικά φερόντων στοιχείων στο σύνολό τους.
5. **Τρισδιάστατη μαθηματική προσομοίωση του φέροντος οργανισμού του μνημείου στην υπάρχουσα κατάσταση**, η οποία θα συμπεριλαμβάνει και το κατ' εκτίμηση απαραίτητο τμήμα του περιβάλλοντος χώρου και τις παραδοχές των συνθηκών θεμελίωσης. Για τη σωστή γεωμετρική προσομοίωση των επιμέρους υλικών δόμησης, επιβάλλεται η χρήση χωρικών πεπερασμένων στοιχείων.

Παραδοτέα στατικής προμελέτης:

α) **Τεχνική έκθεση** που θα αναφέρεται στα υλικά και τον τρόπο κατασκευής του φέροντα οργανισμού του κτηρίου και τη θεμελίωση αυτού, μετά από αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της έρευνας του εδάφους θεμελίωσης όπως προκύπτει από το Τεύχος Τεχνικών δεδομένων, καθώς και τις παραδοχές των υπολογισμών, ως προς τις φορτίσεις και τους χρησιμοποιούμενους κανονισμούς.

β) **Κατασκευαστική ανάλυση** της δομής του μνημείου, όπου θα περιγράφεται αναλυτικά ο φορέας κατασκευής του σε συνδυασμό με τα γενικά σχέδια. Στο τέλος του κειμένου είναι χρήσιμο να ακολουθήσει παράρτημα με φωτογραφική τεκμηρίωση, η οποία θα συνοδεύεται από αναλυτικά σχόλια των φωτογραφιών.

γ) **Διάγνωση υπάρχουσας κατάστασης - Παθολογία.** Συμπλήρωση του τεύχους της αρχιτεκτονικής προμελέτης με αναλυτική περιγραφή της παθολογίας του φορέα.

δ) **Τεχνική έκθεση με τα αποτελέσματα των επιτόπου διερευνήσεων και αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης.** Η έκθεση θα συνοδεύεται από σχέδια με ειδική σήμανση των περιοχών που χρήζουν στατικής αποκατάστασης, καθώς και από τεύχος υπολογισμών του συνόλου της κατασκευής. Θα περιλαμβάνει επιπρόσθετα, προτάσεις στατικής αποκατάστασης προκειμένου να επιλεγεί και εγκριθεί η στατική λύση.

ε) **Σύνταξη κειμένου** με τα συμπεράσματα της ανάλυσης, στο οποίο θα αναφέρεται η συνολική αποτίμηση της φυσικής κατάστασης, καθώς και απλή περιγραφή των προτεινόμενων λύσεων αποκατάστασης.

Τα παραδοτέα της προμελέτης θα παραδοθούν στις αρμόδιες υπηρεσίες της Περιφέρειας Ηπείρου και θα παραληφθούν από τις επιτροπές που θα οριστούν για τον σκοπό αυτό.

Δ.2 ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Οι απαιτούμενες μελέτες που πρέπει να συνταχθούν στο στάδιο αυτό είναι:

Αρχιτεκτονική μελέτη

Το περιεχόμενο της αρχιτεκτονικής μελέτης για το στάδιο της οριστικής μελέτης θα περιλαμβάνει την διατύπωση των αναλυτικών προτάσεων αποκατάστασης του Ναού, όπως θα διαμορφωθεί κατόπιν της σύμφωνης γνώμης των Υπηρεσιών του ΥΠΠΟΑ στο στάδιο έγκρισης της προμελέτης και θα περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που προσδιορίζουν πλήρως την αρχιτεκτονική λύση που έχει προταθεί, ως προς τη λειτουργία, τη δομή και μορφή του έργου καθώς και την προβλεπόμενη δαπάνη εκτέλεσης του.

1) Σχέδια πρότασης αποκατάστασης

Στα σχέδια της πρότασης θα περιλαμβάνεται σειρά γενικών αρχιτεκτονικών σχεδίων σε κλίμακα 1:50, κατόψεις όλων των σταθμών (δαπέδου, υπερώου, τύμπανων τρούλου-τρουλίσκων και στέγης), τις απαραίτητες τομές (τουλάχιστον δώδεκα) και όλες τις όψεις, σε συσχέτιση με την υπάρχουσα κατάσταση του κτηρίου, καθώς και πρόταση διαμόρφωσης του περιβάλλοντα χώρου του μνημείου, μαζί με τις προβλεπόμενες προσπελάσεις. Στα σχέδια αυτά θα υπάρχουν αναλυτικές και γενικές διαστάσεις, χαρακτηρισμός υλικών και κατασκευών (όπως π.χ. η διάταξη και τα υλικά των δαπέδων,

της επικάλυψης της στέγης κλπ.), καθώς και όλες οι επεμβάσεις που προτείνονται για την τυχόν στατική ενίσχυση του κτηρίου καθώς και τα γενικά στοιχεία των προτεινόμενων Η/Μ εγκαταστάσεων. Τα σχέδια λεπτομερειών των βασικών οικοδομικών επιλύσεων θα εκπονηθούν σε κατάλληλες κλίμακες από 1:10 έως 1:5. Θα περιλαμβάνονται κατ' ελάχιστον τα πιο κάτω στοιχεία:

- ΣΧΕΔΙΟ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ & ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΜΕΣΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ 1:100
- ΚΑΤΟΨΕΙΣ ΚΤΙΡΙΟΥ (ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ) 1:50
- ΤΟΜΕΣ (ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ 12) 1:50
- ΟΨΕΙΣ 1:50 ή 1:100
- ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΛΥΣΕΩΝ 1:10, 1:5

2) Τεχνική περιγραφή των εργασιών

Αναλυτική περιγραφή όλων των νέων επεμβάσεων, υλικών και μεθόδων που προτείνονται, ανά ιδιαίτερη περιοχή του μνημείου (τοιχοποιίες, θεμέλια, οροφές, επικαλύψεις, δάπεδα, μονώσεις, υπάρχοντα μεταλλικά στοιχεία ενίσχυσης κλπ) είτε για την ανακατασκευή κατεστραμμένων στοιχείων του, είτε για τη δημιουργία νέων, είτε για τη διατήρηση και ενίσχυση υφισταμένων τα οποία κρίνονται απαραίτητα για την εξυπηρέτηση της υφιστάμενης λειτουργίας του, σε συσχετισμό με την επιλογή των προτεινόμενων κατάλληλων συμβατών υλικών και μεθόδων εφαρμογής. Αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας και της αλληλουχίας εκτέλεσης των επιμέρους εργασιών.

3) Προϋπολογισμός δαπάνης έργου

Εκτίμηση της δαπάνης για το σύνολο του έργου (πλην των εγκαταστάσεων που θα αναφέρονται χωριστά), η οποία θα προκύπτει από στατιστικά στοιχεία κόστους παρόμοιων έργων, ανά είδος και κατηγορία εργασιών.

Στατική μελέτη

Το περιεχόμενο της στατικής μελέτης για το στάδιο της οριστικής μελέτης θα περιλαμβάνει την διατύπωση των αναλυτικών προτάσεων αποκατάστασης του Ναού. όπως θα διαμορφωθούν κατόπιν της γνωμοδότησης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου του ΥΠΠΟΑ στο στάδιο έγκρισης της προμελέτης και θα περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που

προσδιορίζουν πλήρως τη στατική λύση, σε συνεργασία με την αρχιτεκτονική λύση και λαμβανομένου υπόψη τις Η/Μ απαιτήσεις που έχει προταθεί, ως προς τη λειτουργία, τη δομή και μορφή του έργου καθώς και την προβλεπόμενη δαπάνη εκτέλεσης του. Αναλυτικότερα θα περιλαμβάνονται τα ακόλουθα:

α) Ενσωμάτωση των εγκρίσεων της προμελέτης στο υπολογιστικό προσομοίωμα.

Τεχνική έκθεση με αναλυτική περιγραφή του νέου υπολογιστικού προσομοιώματος, που πλέον θα περιλαμβάνει την προτεινόμενη πρόταση αποκατάστασης για το σύνολο του μνημείου. Ανάλυση του φορέα σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς, προκειμένου να διαπιστωθεί η επάρκεια του στις αναφερόμενες δράσεις.

β) Τεύχος υπολογισμών, με νέο τρισδιάστατο προσομοίωμα χωρικών πεπερασμένων στοιχείων, που θα περιλαμβάνει τα μέτρα στερέωσης της προμελέτης.

γ) Τεχνική περιγραφή εργασιών,

δ) Μεθοδολογία επέμβασης.

Αλληλουχία εκτέλεσης εργασιών, εκπόνηση τυχόν πρόσθετων υποστηρικτικών μελετών για την προσέγγιση και αντικατάσταση δομικών στοιχείων.

Μελέτη Η/Μ εγκαταστάσεων

Το περιεχόμενο της μελέτης Η/Μ εγκαταστάσεων για το στάδιο της οριστικής μελέτης θα περιλαμβάνει τις αναγκαίες για τη λειτουργία του Η/Μ εγκαταστάσεις όπως δίκτυο ισχυρών ρευμάτων για τον ηλεκτροφωτισμό λειτουργίας του εσωτερικού και εξωτερικού χώρου και ανάδειξης των ιδιαίτερης καλλιτεχνικής αξίας στοιχείων του, δίκτυο ασθενών ρευμάτων(συναγερμό, τηλεφωνική εγκατάσταση) και τέλος δίκτυο ύδρευσης στο χώρο του ιερού βήματος.

Η οριστική μελέτη (αρχιτεκτονική, στατική, Η/Μ μελέτη) θα υποβληθεί στις αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ για έλεγχο και εισαγωγή της στο ΚΑΣ για την αναγκαία από το Νόμο Γνωμοδότηση του.

Δ.3. ΜΕΛΕΤΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Οι απαιτούμενες μελέτες που πρέπει να συνταχθούν στο στάδιο αυτό είναι:

Αρχιτεκτονική μελέτη

Το περιεχόμενο της αρχιτεκτονικής μελέτης για το στάδιο της μελέτης εφαρμογής θα περιλαμβάνει τη διατύπωση των τελικών προτάσεων αποκατάστασης του Ναού όπως θα διαμορφωθεί κατόπιν της γνωμοδότησης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου του ΥΠΠΟΑ στο στάδιο έγκρισης της οριστικής μελέτης και θα περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη δημοπράτηση και την απρόσκοπτη εκτέλεση του έργου. Στο στάδιο της μελέτης εφαρμογής θα περιλαμβάνονται πλήρη αρχιτεκτονικά σχέδια εκτέλεσης των προτεινόμενων επεμβάσεων με λεπτομερή αναφορά της διάρθρωσης και του είδους των υλικών, συνοδευόμενα από σχέδια λεπτομερειών για την επίλυση των ειδικών κατασκευαστικών θεμάτων εκτέλεσης του έργου.

Θα περιλαμβάνονται κατ' ελάχιστον τα πιο κάτω στοιχεία:

• ΚΑΤΟΨΕΙΣ ΚΤΙΡΙΟΥ (ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ)	1:50
• ΤΟΜΕΣ (ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ 12)	1:50
• ΟΨΕΙΣ	1:50
• ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΥ	1:20,1:5
• ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ	1:10
• ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΟΥΦΩΜΑΤΩΝ	1:20
• ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΚΟΥΦΩΜΑΤΩΝ	1:10
• ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΔΑΠΕΔΟΣΤΡΩΣΕΩΝ	1:20
• ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΣΤΕΓΑΣΕΩΝ	1:20
• ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΟΡΟΦΩΝ	1:20
• ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ & ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΟΙΧΩΝ	1:20
• ΕΙΔΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ	1:10,1:5
• ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	
• ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ	
• ΧΡΟΝΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ	
• ΠΡΟΜΕΤΡΗΣΕΙΣ	

Στατική μελέτη

Το περιεχόμενο της στατικής μελέτης για το στάδιο της μελέτης εφαρμογής θα περιλαμβάνει τη διατύπωση των τελικών προτάσεων αποκατάστασης του Ναού, όπως θα διαμορφωθεί κατόπιν της γνωμοδότησης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου του ΥΠΠΟΑ στο στάδιο έγκρισης της οριστικής μελέτης και θα περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη δημοπράτηση και την απρόσκοπτη εκτέλεση του έργου. Αναλυτικότερα περιλαμβάνονται:

- α)** Τεχνική έκθεση με αναλυτική περιγραφή του νέου υπολογιστικού προσομοιώματος που θα προκύψει μετά την ενσωμάτωση των εγκρίσεων της οριστικής μελέτης.
- β)** Διαστασιολόγηση αρχιτεκτονικών στοιχείων που τυχόν χρήζουν στατικής επίλυσης. Διαστασιολόγηση μεμονωμένων στατικών στοιχείων.
- γ)** Τεχνική περιγραφή εργασιών (χρονική σειρά - αλληλουχία εργασιών, τρόπος εκτέλεσης εργασιών, τεχνικά - ποιοτικά χαρακτηριστικά υλικών, κλπ).
- δ)** Μεθοδολογία επέμβασης. Αλληλουχία εκτέλεσης εργασιών, υπόδειξη και συνεργασία για την εκπόνηση τυχόν πρόσθετων υποστηρικτικών μελετών από εξειδικευμένες ειδικότητες σε περίπτωση που αυτό απαιτηθεί.
- ε)** Προμετρήσεις – προμετρητικά σκαριφήματα
- στ)** Κατασκευαστικά σχέδια

Μελέτη Η/Μ εγκαταστάσεων

Το περιεχόμενο της μελέτης Η/Μ εγκαταστάσεων για το στάδιο της οριστικής μελέτης θα περιλαμβάνει τις αναγκαίες για τη λειτουργία του Η/Μ εγκαταστάσεις όπως δίκτυο ισχυρών ρευμάτων για τον ηλεκτροφωτισμό λειτουργίας του εσωτερικού και εξωτερικού χώρου και ανάδειξης των ιδιαίτερης καλλιτεχνικής αξίας στοιχείων του, δίκτυο ασθενών ρευμάτων(συναγερμό, τηλεφωνική εγκατάσταση) και τέλος δίκτυο ύδρευσης στο χώρο του ιερού βήματος.

Δ.6. ΧΡΟΝΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Το Χρονικό Διάστημα εκπόνησης της προς ανάθεση μελέτης ορίζεται σε **300ΗΗ** το οποίο χωρίζεται ως εξής:

Προμελέτη	150ΗΗ
Οριστική Μελέτη	60ΗΗ

Στο Χρονικό αυτό Διάστημα δεν υπολογίζονται οι χρόνοι εγκρίσεων, ο Αύγουστος, 15ΗΗ τα Χριστούγεννα και 15ΗΗ το Πάσχα.

Η αναθέτουσα αρχή διατηρεί το δικαίωμα να ορίσει κατά την υπογραφή της Σύμβασης μεταγενέστερο χρόνο έναρξης των προθεσμιών της Σύμβασης.

Δ.4 ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Τα υποβαλλόμενα στοιχεία θα παραδοθούν σε έντυπη και ψηφιακή μορφή σε τρεις σειρές αντιγράφων.

Τα κείμενα σε αρχεία *.doc και *.pdf.

Τα σχέδια σε αρχεία *.dwg και *.pdf. Η κλίμακα των σχεδίων μπορεί να τροποποιηθεί ανάλογα με το θέμα απεικόνισης και σύμφωνα με τις υποδείξεις της αρμόδιας υπηρεσίας.

Ε. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ

Ε.1. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Οι κανονισμοί και οι παραδοχές που θα διέπουν την αρχιτεκτονική μελέτη θα είναι οι εξής:

- Οι διεθνείς αρχές αποκατάστασης αρχιτεκτονικών μνημείων (Χάρτης Βενετίας, Σύμβαση της Γρανάδας κ.λπ.)
- Οι Ευρωπαϊκοί Κανονισμοί και τα Πρότυπα που έχουν καταστεί υποχρεωτικά, καθώς και οι αντίστοιχες Ευρωπαϊκές Οδηγίες.
- Οι ισχύουσες εγκεκριμένες Ελληνικές Τεχνικές Προδιαγραφές (ΕΤΕΠ), όπως αυτές δημοσιεύτηκαν στο ΦΕΚ 2221/Β/30-7-2012.
- Τα Πρότυπα του ΕΛΟΤ.
- Οι Εθνικοί Κανονισμοί και τα Εθνικά Πρότυπα όπως Γερμανικά DINκ.λ.π.), Βρεττανικά (BS κ.λ.π.), Γαλλικά (NF κ.λ.π.), Ηνωμένων Πολιτειών (ASTMκ.λ.π.), τα των λοιπών κρατών - Μελών της Ε.Ε. καθώς και τα Διεθνή (ISOκ.λ.π.).

Ε.2. ΣΤΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Για την εκπόνηση της στατικής μελέτης θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία και παραδοχές από τους παρακάτω κανονισμούς:

- Οι σχετικοί ευρωπαϊκοί κανονισμοί (Ευρωκώδικες) και τα απαιτούμενα ΕΝ (Ευρωπαϊκά Πρότυπα).
- Ο Κανονισμός Φορτίσεων Δομικών Έργων
- Ο Ελληνικός Αντισεισμικός Κανονισμός - ΕΑΚ 2000 (τροποποιήσεις 2003, 2010).
- Ο Ελληνικός Κανονισμός Οπλισμένου Σκυροδέματος - ΕΚΩΣ2000
- Οι ισχύουσες εγκεκριμένες Ελληνικές Τεχνικές Προδιαγραφές (ΕΤΕΠ), όπως αυτές δημοσιεύτηκαν στο ΦΕΚ 2221/Β/30-7-2012.
- Τα Πρότυπα του ΕΛΟΤ.
- Οι Εθνικοί Κανονισμοί και τα Εθνικά Πρότυπα όπως Γερμανικά (DIN κ.λ.π.), Βρετανικά (BS κ.λ.π.), Γαλλικά (NP κ.λ.π.), Ηνωμένων Πολιτειών (ASTM κ.λ.π.), τα των λοιπών κρατών - Μελών της Ε.Ε. καθώς και τα Διεθνή (ISO κ.λ.π.).

Οι παραδοχές φόρτισης μπορεί να διαφοροποιηθούν από τις καθοριζόμενες στους ισχύοντες κανονισμούς, εάν κατά την φάση της έγκρισης της στατικής μελέτης προκύψουν σοβαρές διαφοροποιήσεις στη διαστασιολόγηση των μελών μετά τη σύγκριση του αρχικού με τον προτεινόμενο ανακατασκευασμένο φορέα της τοξοστοιχίας.

Ε.3 ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Κατά τη διάρκεια εκπόνησης των μελετών, ο Ανάδοχος οφείλει να έχει στενή συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Άρτας και τη Διεύθυνση Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων του ΥΠΠΟΑ.

Τυχόν αναγκαστική παρέκκλιση στο περιεχόμενο και τον τρόπο εκτέλεσης των μελετών θα συνοδεύεται από αναλυτική έγγραφη τεκμηρίωση, η οποία οφείλει να κοινοποιείται και να λαμβάνεται η σχετική έγκριση της από τη ΔΑΒΜΜ. Ο Ανάδοχος υποχρεούται να συμμορφώνεται με τις υποδείξεις της Υπηρεσίας.

ΣΥΝΤΑΧΘΗΚΕ

Δεσπ. Σιαμπίρη
Αγγ. Τοπογράφος Μηχ/κος

ΕΛΕΓΧΘΗΚΕ & ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Η Αν. Προϊσταμένη Δ/νσης Τεχνικών Έργων της Περιφέρειας Ηπείρου

Ελένη Νικολού
Πολιτικός Μηχ/κος